

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA NEMIS TILINI
O'RGANUVCHI TALABALARNING OG'ZAKI NUTQ
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI**

Zulunova Moxidil Murodjon qizi

Annotatsiya. *Mazkur tezisda nemis tilini o'qitish jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish orqali talabalarning og'zaki nutq kompetensiyasini takomillashtirish masalasi yoritilgan. Zamonaviy ta'lim muhitida raqamli platformalar, multimedia vositalari, interaktiv topshiriqlar, audio va videomateriallardan foydalanish talabalarning nemis tilida muloqotga kirishish imkoniyatlarini kengaytirishi asoslab beriladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida og'zaki nutqni rivojlantirishning metodik tamoyillari, samarali usullari hamda ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *nemis tili, raqamli texnologiyalar, raqamli ta'lim, og'zaki nutq, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar, multimedia, til o'rganish.*

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni, xususan, nemis tilini samarali o'rgatish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy mehnat bozori va xalqaro akademik muhitda chet tilini faqat grammatik jihatdan bilishning o'zi yetarli bo'lmay, undan real kommunikativ vaziyatlarda erkin va maqsadga muvofiq foydalanish ko'nikmasi ham talab etiladi. Shu sababli nemis tilini o'qitishda talabalarning og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirish ustuvor metodik yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Xorijiy til ta'limida kommunikativ yondashuvning rivojlanishi tilni amaliy faoliyat vositasi sifatida o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirdi. Council of Europe tomonidan ishlab chiqilgan *Common European Framework of Reference for Languages* hujjatida ham til kompetensiyasini shakllantirishda kommunikativ faoliyat va real nutqiy vaziyatlarga alohida e'tibor qaratiladi [1]. Bunday sharoitda raqamli texnologiyalar xorijiy til ta'limining mazmuni va metodlarini yangilash uchun keng imkoniyat

yaratmoqda. Raqamli vositalar yordamida talaba nafaqat o'qituvchi bilan, balki turli interaktiv muhitlarda boshqa o'rganuvchilar bilan ham muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Asosiy qism. Raqamli texnologiyalarning xorijiy til ta'limiga jadal kirib kelishi an'anaviy dars modelini tubdan o'zgartirmoqda. Ilgari talabaning nemis tilidagi og'zaki nutqini rivojlantirish asosan darslik, dialog va o'qituvchi bilan bevosita muloqotga asoslangan bo'lsa, bugungi kunda bu jarayonni raqamli platformalar, videokonferensiyalar, mobil ilovalar, multimedia materiallari va sun'iy intellektga asoslangan vositalar bilan boyitish mumkin. Raqamli texnologiyalarning asosiy afzalliklaridan biri — **autentik til materiallaridan foydalanish imkoniyatining kengayishidir**. Talaba nemis tilida tayyorlangan videolar, podkastlar, intervyular va kundalik muloqot namunalarini tinglash orqali tilning tabiiy qo'llanishini kuzatadi. Bu esa faqat lug'aviy birliklarni yodlash emas, balki ularni real kommunikativ vaziyatlarda qo'llashga yordam beradi.

Chet tilini o'rganishda raqamli texnologiyalardan foydalanish o'rganuvchining mustaqil ta'lim faoliyatini ham qo'llab-quvvatlaydi. Chapelle raqamli texnologiyalar til o'rganish jarayonida o'rganuvchiga til materiallari bilan faol ishlash, mashqlarni individual ehtiyojlariga moslashtirish va o'z faoliyatini nazorat qilish imkoniyatini berishini ta'kidlaydi [2]. Talabalarning og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni shunchaki texnik vosita sifatida emas, balki **metodik vosita** sifatida qo'llash muhimdir. Bunda texnologiya darsning maqsadiga bo'ysundirilishi lozim. Masalan, talabaning so'z boyligini kengaytirish maqsadida interaktiv lug'at va multimedia topshiriqlaridan, talaffuzini rivojlantirish uchun audio yozuv va nutqni qayta tinglash imkoniyatidan, dialogik nutqni shakllantirish uchun esa videokonferensiya yoki juftlikdagi raqamli topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Og'zaki nutq kompetensiyasini takomillashtirish jarayonini quyidagi metodik ketma-ketlik asosida tashkil etish maqsadga muvofiq:

motivatsion bosqich — talabaning mavzuga qiziqishini uyg'otuvchi video,

rasm, audio yoki interaktiv materialdan foydalanish;

tayyorgarlik bosqichi — mavzu bo'yicha zarur lug'aviy va grammatik birliklarni raqamli mashqlar orqali mustahkamlash;

kommunikativ bosqich — talabalarni nemis tilida dialog, munozara, rolli o'yin va vaziyatli topshiriqlarga jalb etish;

refleksiv bosqich — talabaning o'z nutqini audio yoki video shaklida qayta ko'rib, xatolarini aniqlashi;

baholash bosqichi — og'zaki nutqning ravonligi, aniqligi, talaffuzi, lug'at boyligi va kommunikativ maqsadga muvofiqligi asosida baholash.

Ayniqsa, **audio va video topshiriqlar** talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirishda samarali vosita bo'lishi mumkin. Talaba ma'lum mavzu yuzasidan qisqa monolog tayyorlaydi, uni raqamli formatda yozib oladi va keyinchalik o'z nutqini qayta tinglaydi. Ushbu yondashuv o'z-o'zini baholash va refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, **raqamli rolli o'yinlar** nemis tilidagi kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun muhim metodlardan biridir. Masalan, "Im Hotel", "Beim Arzt", "Am Bahnhof", "Im Restaurant", "Vorstellungsgespräch" kabi mavzularda kommunikativ vaziyat yaratilib, talabalar turli rollarni bajarishlari mumkin. Bunday mashg'ulotlarda talaba grammatik qoidani alohida yodlashdan ko'ra, uni real muloqot ehtiyojidan kelib chiqib qo'llaydi. Raqamli ta'limning yana bir muhim jihati — **individual yondashuv imkoniyatining kuchayishi**. An'anaviy mashg'ulotda barcha talabalar bir xil topshiriqni bir xil tezlikda bajarishi mumkin. Raqamli muhitda esa topshiriqlarning murakkablik darajasini o'zgartirish, materialni qayta ko'rish yoki tinglash va individual tempda ishlash imkoniyati mavjud.

Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'zi ta'lim samaradorligini avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Ularni tanlashda ta'lim

maqsadi, talabalarning til darajasi, texnik imkoniyatlari va topshiriqlarning kommunikativ xususiyatlari hisobga olinishi zarur. UNESCOning ta'limda texnologiyalardan foydalanishga oid yondashuvlarida ham texnologiyaning o'zi emas, balki uning pedagogik maqsadga muvofiq qo'llanilishi muhimligi qayd etiladi [3]. Shu nuqtayi nazardan, nemis tilini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish **“texnologiya uchun texnologiya”** tamoyiliga emas, balki **“kommunikativ maqsad uchun texnologiya”** tamoyiliga asoslanishi lozim.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar nemis tilini o'rganuvchi talabalarning og'zaki nutq kompetensiyasini takomillashtirish uchun keng metodik imkoniyatlarni yaratadi. Ayniqsa, autentik audio va videomateriallar, interaktiv topshiriqlar, raqamli rolli o'yinlar, videomuloqot, audioyozuvlar hamda o'z-o'zini baholash vositalari talabanning real kommunikativ faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Samarali natijaga erishish uchun raqamli texnologiyalarni nemis tili darsining maqsadi, mazmuni va kutilayotgan natijalari bilan uyg'unlashtirish zarur. Bunda talabanning faolligi, mustaqilligi, refleksiya va real muloqotga yo'naltirilgan faoliyati markaziy o'rinni egallaydi. Demak, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan metodik tizim nemis tilini o'rganishda nafaqat til birliklarini o'zlashtirish, balki ularni **real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil va samarali qo'llash kompetensiyasini** shakllantirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
2. Chapelle, C. A. *Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
3. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms?* Paris: UNESCO, 2023.
4. Dudeney, G., Hockly, N., Pegrum, M. *Digital Learning in the Language Classroom*. London: Bloomsbury Academic, 2013.
5. Godwin-Jones, R. Emerging technologies: Mobile apps for language learning // *Language Learning & Technology*. 2011. Vol. 15, No. 2. P. 2–11.
6. Kukulska-Hulme, A., Shield, L. An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction // *ReCALL*. 2008. Vol. 20, No. 3. P. 271–289.